

Leren schrijven straks onderdeel van elk vak

In wel twintig kerndoelen komt het leren schrijven in een vlot en leesbaar handschrift terug. Het betekent volgens experts dat de ontwikkeling van deze vaardigheid niet alleen bij Nederlands hoort, maar in alle vakken aan bod moet komen.

Er zijn momenten geweest waarop de schriftexperts dachten dat het nooit zou lukken, maar eindelijk is het dan toch zover: het hand-schriftonderwijs heeft een duidelijke plek in de kerndoelen Nederlands gekregen. “Er is lang gedacht dat door de digitalisering het met de hand leren schrijven niet meer nodig zal zijn”, legt kinderfysiotherapeut en handschriftexpert Anneloes Overvelde uit. “Maar inmiddels is het evident dat schrijven met de hand een cruciale rol speelt in de ontwikkeling van kinderen. Uit veel onderzoek – ook vorig jaar nog – blijkt dat als je met de hand schrijft er veel meer brein gebieden betrokken zijn dan als je typt, wat meer een repetitieve beweging is. Kortgezegd: schrijven is leren, typen is produceren. Beide vaardigheden zijn nodig en het is dan ook fijn dat dit zo in de kerndoelen is opgenomen.”

In kerndoel 5 (Doelgericht spreken en schrijven) en kerndoel 7 (Schrijven om te leren) is het schriftonderwijs expliciet opgenomen. Maar in zeker vijftien andere kerndoelen komt het ook terug, benadrukt schriftexpert Else Kooijman, die een duidelijk overzicht maakte. “De ontwikkeling van de kerndoelen is een lang en intensief traject geweest, waarin met duizenden betrokkenen is gesproken. Onze stem was klein, maar er is goed naar geluisterd: veel van onze feedback heeft een plek gekregen.”

Ze legt uit dat leesbaarheid en schrijfvaardigheid op drie niveaus moeten worden ontwikkeld:

- 1) **Letterniveau** richt zich op het correct schrijven van de tekens, zoals het verschil tussen een ‘S’ en een ‘5’ of een ‘B’ en een ‘8’.
- 2) **Schriftniveau** draait om regelmaat in stand, grootte, verhouding en afstand van de letters, waardoor je iets snel kan schrijven én lezen.
- 3) **Tekstniveau** draait om de visuele vorm van teksten, zoals het structureren van aantekeningen, verslagen of presentaties.

GEAUTOMATISEERD SCHRIFT ZORGT VOOR INFORMATIEVERWERKING

Het letterniveau zit al in alle lees- en schrijfmethodes, maar soms stopt het daar. Kooijman: “Als je alle toetsen van een piano kent, wil dat niet zeggen dat je een sonate van Mozart kunt spelen. Zo is dat ook met letters. Als je die kunt schrijven, wil dat nog niet zeggen dat je in een vlot en leesbaar handschrift bijvoorbeeld aantekeningen kunt maken.”

Het leren schrijven moet volgens de experts vanaf groep 3 elk jaar aan bod komen. Blijven oefenen zorgt voor een geautomatiseerd schrift waardoor de aandacht naar de inhoud kan; een belangrijke voorwaarde voor informatieverwerking. “Om aantekeningen te kunnen maken, moet je kunnen luisteren, denken en schrijven tegelijk. Dat lukt alleen, als je niet hoeft na te denken over het schrijven zelf, dan is je werkgeheugen vrij om aandacht te besteden aan de inhoud”, zegt Overvelde.

Het ontwikkelen van de drie niveaus (letter, ►

schrift en tekst) hoort niet alleen bij het vak Nederlands thuis; dat blijkt ook uit de kerndoelen. Bij doelgericht gesprekken voeren (kerndoel 9) is het schrift bijvoorbeeld net zo goed belangrijk, legt Kooijman uit. “Het betekent dat je bij het schrijven van een tekst ook moet leren nadenken over het doel, het publiek en de context. Een reclametekst vraagt om een andere vorm dan een wetenschappelijk rapport. Dit omvat ook andere vakken, zoals aardrijkskunde of biologie. Want het maken van een opsomming of een duidelijk verslag komt overal aan bod. Het is eigenlijk heel logisch dat dit bij elkaar hoort, alleen was dit nooit zo in de kerndoelen opgenomen.” De kerndoelen dwingen volgens Kooijman dus om na te denken hoe schriftonderwijs vakoverstijgend aan bod kan komen. “Het moet niet leiden tot meer, maar tot ander onderwijs”, benadrukt ze. “Nu zijn methodemakers, leraren en andere betrokkenen aan zet om dit verder vorm te geven.”

SCHRIJVEN KRIJGT MEER BETEKENIS

Daarnaast moeten leerkrachten volgens haar beter worden opgeleid om kinderen te leren schrijven. Sommige studenten krijgen hierin op de pabo slechts een paar lessen, terwijl het proces van aanleren en automatiseren, veel meer kennis en vaardigheid vereist. De vernieuwing van de kennisbases van de pabo's biedt volgens Kooijman wat dat betreft goede hoop. Deze kennisbases beschrijven wat toekomstige leraren moeten kennen en kunnen. Voor het eerst zijn schriftdocenten onderdeel van het kernteam dat het vak Nederlands herijkt. Een van hen is Ilse van der Palen, docent schriftonderwijs aan Hogeschool de Kempel in Helmond. “Voorheen stonden schriftonderwijs en andere onderdelen van Nederlands los van elkaar, maar we streven naar meer integratie”, vertelt ze. “Dit moet studenten beter voorbereiden op het geven van betekenisvol en effectief handschriftonderwijs.” Ze is blij met de samenhang tussen vakken in de nieuwe kerndoelen, die het uitgangspunt vormen voor de herijking. “Schrijven krijgt nog meer betekenis als het vakoverstijgend wordt ingezet. Een handgeschreven wereldkaart tekenen en landen noteren, verbindt bijvoorbeeld aardrijkskunde met schrijfvaardigheid. Tegelijkertijd onthouden leerlingen het beter als ze met de hand schrijven. Dus er zijn veel voordelen om dit in samenhang aan te bieden. Hoe we dit goed kunnen verweven, is iets waar we nu mee aan de slag gaan.”

Van der Palen benadrukt dat de houding van de leerkracht bepalend is voor de schrijfpresaties van leerlingen. Op de Kempel volgen pabo-studenten een uitgebreide module waarin ze ook hun eigen vaardigheid op orde leren

brenge. “Als ze zelf geen goede handvatten om te schrijven hebben gekregen, hebben ze soms wat weerstand hiertegen”, vertelt Van der Palen. “Ze raken gemotiveerd als ze zelf ervaren hoe belangrijk een vlot en leesbaar handschrift is.”

NETTER SCHRIJVEN IS SNEL TE LEREN

Hoewel experts verwachten dat de kerndoelen dit jaar in principe goedgekeurd worden, duurt het nog jaren voordat ze een vertaling krijgen in de praktijk. Ondertussen kampen steeds meer kinderen met een slecht handschrift, ziet Anneloes Overvelde. “Veel scholen besteden er na groep 3 te weinig aandacht aan en zeker de ‘coronalichting’ heeft vaak geen goede instructie en begeleiding gekregen.”

Het goede nieuws is dat netter schrijven snel te leren is. Overvelde legt de laatste hand aan de remediërende aanpak ‘Hanenpoten’ over hoe leerlingen van groep 5 tot en met 8 samen met

de leerkracht in zes weken hun handschrift kunnen verbeteren. “Ook in het voortgezet onderwijs kunnen leraren die dit willen hiermee snel resultaten boeken.”

Bovendien betekent het volgens schriftexpert Else Kooijman niet dat er tot die tijd niets gebeurt. “Deze kerndoelen zijn een oproep: we moeten samen aan de bak! Dat vind ik er sterk aan. Als we elkaar gaan aanvullen, verrijken we het onderwijs.” ■

SAMEN NADENKEN OVER DE VERTALING VAN DE KERNDOELEN KAN BIJVOORBEELD OP 11 APRIL TIJDENS DE CONFERENTIE **SCHRIJFONDERWIJS VOOR PO EN VO** OP PABO DRIESTAR: **SCHRIJFONDERWIJSPOVO.NL**

HET OVERZICHT VAN DE KERNDOELEN DIE VOOR HET SCHRIJFONDERWIJS BELANGRIJK ZIJN, IS TE DOWNLOADEN VIA **CANTAL.NL**